

Zondag 35: Recht doen aan God

Vraag 96:

Wat eist God in het tweede gebod?

Antwoord:

Dat wij God op geen enkele manier afbeelden en Hem op geen andere wijze vereren dan Hij in zijn Woord bevolen heeft.

Vraag 97:

Mag men dan helemaal geen beelden maken?

Antwoord:

God kan en mag op geen enkele manier afgebeeld worden. De schepselen mogen wel afgebeeld worden, maar God verbiedt dat wij een afbeelding van hen maken of hebben om die te vereren of God daardoor te dienen.

Vraag 98:

Maar zou men de beelden als 'boeken der leken' in de kerken mogen toelaten?

Antwoord:

Nee, want wij moeten niet wijzer zijn dan God, die zijn christenen niet door stomme beelden, maar door de levende verkondiging van zijn Woord wil laten onderwijzen.

1 Daarvoor moet je intensief met de bijbelse boodschap bezig zijn

De hoofdstrekking van het tweede gebod kunnen we omschrijven als: we moeten recht doen aan God. Maar hoe doen we dat? Door te luisteren naar wat God ons in de Bijbel te zeggen heeft. De meesten van ons zijn met de bijbelse boodschap in aanraking gekomen door wat ze in hun omgeving hoorden: van hun ouders, hun leraren, hun catecheten. Daar komt al gauw het lezen uit de Bijbel bij.

Een derde mogelijkheid van overdracht zijn uitbeeldingen van de bijbelse boodschap. Daar doet de Catechismus heel negatief over (antw.98). Dat is historisch begrijpelijk. In de Middeleeuwen waren beelden en platen vaak zo dominant dat ze afbreuk deden aan het mondelinge onderwijs. En dat was niet goed. Maar zoals het vaak gaat: als er de noodzaak is grondig opruiming te houden, gaat er soms te veel overboord. Zo ook hier. De Bijbel is namelijk heel enthousiast over het uitbeelden van de bijbelse boodschap. Denk maar aan de tabernakel. Dit bouwwerk bewijst dat er metalen, edelstenen, producten van dieren en planten gebruikt werden om aspecten van de boodschap duidelijk te maken. En David heeft gedetailleerde voorschriften gegeven voor de musici in de tempel: zangers en instrumentalisten. In het Nieuwe Testament werden water, brood en wijn ingeschakeld om de boodschap via beelden uit te dragen. En Paulus zegt met zoveel woorden dat we alles wat geschapen is kunnen gebruiken om God te dienen. We kunnen de schepping dus voluit inschakelen om recht te doen aan de bijbelse boodschap: afbeeldingen, muziek, toneel en noem maar op.

Intussen is het omgaan met de Bijbel via verhalen, teksten of afbeeldingen niet makkelijk. Allereerst is de Bijbel afkomstig uit een andere tijd en uit een andere cultuur. De Bijbel is ook een studieboek, zodat je je vaak moet inspannen om de boodschap goed op te pakken. Verder kan er verwarring ontstaan door de grote verscheidenheid in de Bijbel, waardoor het lastig kan zijn de rode draad te pakken te krijgen. Ten slotte gaat de bijbelse boodschap vaak ons begrip te boven of worden we door aspecten daarvan pijnlijk geraakt. Dat onderstreept de noodzaak dat we bidden om de Geest. We hebben zijn hulp nodig om open te staan voor wat God ons via de Bijbel te zeggen heeft.

2 Daarvoor moet je jezelf laten corrigeren door het geheel van de Bijbel

Om recht te doen aan God moeten we dus bij de Bijbel zijn. Maar dan moeten we onszelf wel door de Bijbel laten corrigeren. Dat is nodig om te zeggen, want vaak wordt eigenzinnig met de Bijbel omgegaan. De eeuwen door hebben mensen een selectie uit de Bijbel gehaald overeenkomstig hun eigen smaak en hun eigen keuzes. Ook wij vandaag doen dat ongetwijfeld. Dat is niet onschuldig. Als je met een selectie uit de Bijbel werkt, kun je daardoor God kwijtraken of je vormt op den duur het beeld van een andere God, die dan in feite een afgod is. Laat ik dit duidelijk maken aan de hand van drie voorbeelden.

Er zijn teksten waarin God verbonden wordt met geweld. Zo zijn de Egyptenaren geteisterd met tien vreselijke plagen. En de Kanaänieten zijn grootschalig uitgeroeid. Die ellende is hun niet overkomen. Nee, God heeft die plagen gestuurd; ook heeft Hij opdracht gegeven de Kanaänieten te vermoorden. Dat alles kan je bang maken: is God zo?!

In het Nieuwe Testament gaat het soms evenmin vredelievend toe. Wat is Jezus niet tekeer gegaan tegen de kooplui in de tempel. Ook dreigde Hij verschillende keren met de eeuwige straf in de hel. Ten slotte vinden er in het boek Openbaring door Gods ingrijpen vreselijke acties plaats.

Mensen die dit in de Bijbel lezen, hebben daar moeite mee. Om die moeite kwijt te raken wordt vaak beweerd: die afschuwelijke zaken moet je niet met God verbinden, want ze passen helemaal niet bij God. God is juist een en al liefde. Hij is nooit uit op de ondergang van mensen. Hij is er juist op uit dat mensen tot bloei komen. Die afschuwelijke geweldteksten zijn alleen maar de toenmalige visie van mensen op God. Ze passen bij de agressieve mentaliteit van toen. Daar moeten wij afstand van nemen.

Hoe aantrekkelijk die benadering ook is, daarmee doe je afbreuk aan God. Die geweldteksten maken duidelijk hoe serieus God de zonde neemt. Hij gaat daar niet achteloos mee om. Hij neemt de zonde juist hoog op. Ook komt Hij in actie en inderdaad: soms hardhandig. Daarover kunnen we lastige vragen stellen: 'Is God soms niet té hardhandig? En dan al die kinderen die ook het slachtoffer worden: dat is toch erg? En lijden niet vaak de goeden onder de kwaden?'

Mensen die de geweldteksten afwijzen zijn volgens mij niet consequent. Hadden de geallieerden Hitler met z'n nazi's dan maar moeten laten begaan? En stel, een boef dringt je huis binnen en probeert je dochter te verkrachten: blij je als vader dan rustig toekijken met de armen over elkaar?

Wat ik hiermee zeggen wil is: we moeten rekenen met de macht van het kwaad. En daar kun je soms niet zachtzinnig mee omspringen. Ook God heeft dat niet altijd gedaan. Ik weet wel: daarmee zijn lang niet alle hobbels glad gestreken. Die blijven ons bij het lezen dwarszitten. Maar al lezend moeten we bedenken: God sluit nooit een compromis met de zonde.

Een tweede voorbeeld hoe we recht moeten doen aan God. Er zijn namelijk teksten waarin God verbonden wordt met ellende die gelovigen ondervinden. Denk maar aan wat de Judeeërs beleefd hebben door de Babyloniërs. Er zijn mannen, vrouwen, en kinderen vermoord, vrouwen zijn verkracht, Jeruzalem met haar tempel is in vlammen opgegaan. Vreselijk allemaal. Maar de profeten hebben telkens verklaard: 'Dit is de straffende hand van God.'

Eveneens met andersoortige ellende wordt God verbonden. Om een compleet plaatje te krijgen moeten we overigens ook kijken naar het aandeel van de duivel en naar wat mensen elkaar aandoen. Maar dat neemt niet weg: onze ellende valt onder het bestuur van God. Op de een of andere manier heeft Hij er de hand in. Stel, er wordt een baby geboren met zoveel handicaps dat de medici radeloos zijn. Ja, dan heb je met de duivel te maken, die met genoeg zo veel mogelijk kapot maakt. Maar dit alles gaat niet buiten God om. En als een peuter kanker krijgt, kun je weliswaar beslist niet zeggen dat God dit wil, dat Hij dit graag ziet. Maar het valt wel onder zijn bestuur.

Mensen kunnen dit vaak niet accepteren. Om dit 'op te lossen' neemt de een afscheid van God. 'Als Hij zulke afschuwelijke dingen laat gebeuren, wil ik niks met Hem te maken hebben.'

Een ander zegt: 'Kennelijk heeft God twee gezichten. Daardoor is Hij het ene moment wreed en gebeuren er afschuwelijke dingen; het andere moment is Hij vol liefde en vinden er mooie dingen plaats. En ongetwijfeld krijgt uiteindelijk dat liefdevolle gezicht de overhand.'

Een derde zet God grotendeels buitenspel: 'Ellende komt nooit bij God vandaan. Hij staat vaak gewoon machteloos. Op sommige momenten overwint het kwaad. Maar, uiteindelijk overwint God.'

Gemeenschappelijk in deze verschillende benaderingen is dat mensen stiekem vinden dat God garant moet staan voor hun geluk. Is dat geluk niet aanwezig in je leven, dan heeft God afgedaan, of dan heb je met een oude fase van God van doen of dan ga je ervan uit dat God erbuiten staat.

Wij moeten het accepteren dat God niet binnen onze menselijke schema's past. Hij is met zijn bestuur ondoorgrondelijk. Het ene moment heb je alle reden de lof op God te zingen omdat je diep onder de indruk ervan bent hoe groot, machtig en genadig Hij is. Het andere moment schreeuw je je waarom uit tegen God, want dan ben je verbijsterd over het verschrikkelijke dat gebeurt.

Kortom, we moeten rekenen met onze beperktheid. Wij kunnen veel niet overzien. En dus moeten we ophouden betweterig commentaar te geven op zijn bestuur.

Een derde voorbeeld hoe we recht moeten doen aan God. Er zijn immers teksten waaruit blijkt dat Gods geboden soms pijnlijk uitpakken. Meestal vinden wij het zesde gebod (geen moord plegen) en het zevende gebod (geen echtbreuk plegen) prima. Als ze op grote schaal overtreden zouden worden, zou het een puinhoop worden in onze samenleving. Maar er zijn situaties waarin gehoorzaamheid aan deze geboden heel pijnlijk uitpakt. Dan blijken die geboden opeens een beperking te zijn van onze mogelijkheden. Vaak gaan mensen er dan toe over hun ontrouw aan het gebod goed te praten.

Stel, een meisje van twintig wordt ongewenst zwanger. Begrijpelijk dat ze in paniek raakt: 'Wat zullen mijn ouders zeggen? En hoe loopt het af met de relatie met m'n vriend: gaat hij nu niet weg bij mij? En kan ik m'n opleiding nog wel afmaken?' Zo gebeurt het dat zo'n meisje abortus laat plegen: 'Ik hoef mezelf toch niet op te offeren? Ik mag toch zeker wel voor mezelf opkomen?'

Of: een man van veertig jaar heeft een schraal huwelijk; er is maar weinig verbondenheid tussen hem en z'n vrouw. En dan komt hij op z'n werk in aanraking met een begripsvolle vrouw, die voluit op hem gericht is. Het gebeurt in zulke situaties dat er een relatie ontstaat: 'Ja, ik weet wel dat het niet klopt met het zevende gebod. Maar, dominee, ik heb er zo'n goed gevoel bij. God zal het vast ook wel goed vinden.'

Wie zo met hun situatie omgaan, doen afbreuk aan God. Natuurlijk, het is vaak best begrijpelijk dat mensen zo handelen. Als je je in het nauw gedreven voelt, zoek je een uitweg. En dan zul je automatisch de weg nemen die ogenschijnlijk het makkelijkste is. Maar een kenmerk van christenen is dat ze aan zelfverloochening doen. Je ziet af van wat jij graag zou willen, omdat je weet: wat ik nu graag wil is in strijd met wat God wil.

Als christen moet je dus bereid zijn jezelf te laten snoeien. Het eerste moet nu eenmaal niet zijn wat jij wilt maar wat God wil.

Hoe doe je dus recht aan God? Door af te zien van jezelf als maatstaf. Dat is moeilijk, want we begrijpen niet waarom God soms zo hardhandig optreedt, waarom Hij zulke vreselijke dingen laat gebeuren, waarom wij soms zulke moeilijke opdrachten krijgen.

Toch moeten we wat God in het geheel van de Bijbel zegt als maatstaf aanhouden. Het is waar: we krijgen lang niet altijd een oplossing voor wat we niet begrijpen. Christenen hebben geen antwoord op alle vragen. Dat moeten we onder ogen zien: het geloof heeft weerbarstige kanten, maar in onze beleving evengoed God zelf. Die kanten kunnen wij niet glad poetsen. Maar zo veel kan duidelijk zijn: God neemt de zonde serieus; Hij geeft ons geen inzicht in zijn bestuur; Hij maakt het ons in ons leven als christen niet altijd makkelijk.

3 Daarvoor moet je je vóór alles op Christus richten

We moeten onszelf dus laten corrigeren door het geheel van de Bijbel. Zo doe je recht aan God. Maar Christus houdt ons nog iets anders voor dat essentieel is: 'Je moet je op Mij richten. Ik ben de enige betrouwbare weg naar de Vader. Ik ben in de Vader en de Vader is in Mij. Wij zijn één' – om enkele uitspraken uit het Evangelie naar Johannes gecombineerd aan te halen. En wat is typerend voor Christus en dan ook voor de Vader: liefde en barmhartigheid.

Het Nieuwe Testament is daar overvol van. Twee uitspraken: Johannes 3:16: 'God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.' Bekend is ook: 1 Johannes 4:8-9: 'God is liefde. En hierin is Gods liefde ons geopenbaard: God heeft zijn enige Zoon in de wereld gezonden, opdat we door Hem zouden leven.'

Dit blijkt ook uit het optreden van Jezus. Elke keer weer toont Hij hart te hebben voor kwetsbare mensen. Onvermoeibaar heeft Hij zich ingezet. En ten slotte heeft Hij zijn leven voor ons gegeven.

Dit klopt helemaal met God zoals wij Hem in het Oude Testament tegenkomen. Toegegeven, Hij heeft Egypte geteisterd met tien vreselijke rampen. Dat was vanwege het hardnekkige verzet van de Faraó tegen Hem. Maar waarmee is dit allemaal begonnen? Met wat in Exodus 3:7-8: staat: 'God zei: Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk er in Egypte aan toe is, Ik heb hun jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord, Ik weet hoe ze lijden. Daarom ben Ik afgedaald om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden.' Dat is nou God.

Eeuwen later heeft God zijn eigen volk vreselijke dreigementen laten horen omdat ze telkens ontrouw waren: 'Het zwaard zal huishouden in hun steden. Al roepen ze tot mij, de Allerhoogste, Ik zal hun lot niet verlichten.' Maar wat mag Hosea hier in één adem als Gods woord aan toevoegen (11:6-9): 'Ach Efraïm, hoe zou Ik je ooit kunnen prijsgeven? Hoe zou Ik je kunnen uitleveren, Israël? Mijn hart wordt verscheurd, door barmhartigheid word Ik bewogen. Ik zal mijn toorn laten varen.' Dat is typisch God.

Een laatste gegeven. God heeft zijn volk gruwelijke ervaringen laten opdoen door de Babyloniërs. Maar waar loopt dit op uit? Op deze uitspraken van God, bij monde van de profeet Jesaja: 'Ik vergeet jou nooit. Ik heb je in mijn handpalm gegrift' (49:15-16), en: 'Troost, troost mijn volk, zegt jullie God. Spreek Jeruzalem moed in' (40:1-2).

Dat is de rode draad in de Bijbel. Erkend moet worden dat we in de Bijbel geconfronteerd worden met een wirwar van teksten. Maar de persoon en het werk van Christus maakt duidelijk: het genoemde is de rode draad. Dus als we verbijsterd worden door die geweldteksten, door afschuwelijke gebeurtenissen in ons leven, door bepaalde moeiten, dan moeten we onze blik op Christus richten. Doen we dat, dan kan voor ons vaststaan: overheersend is Gods liefde en barmhartigheid. Als we alle verschrikkingen uit de Bijbel en onze eigen geschiedenis tot ons laten doordringen snappen we er soms niks van en raken we soms van de wijs. Intussen is en blijft het een feit: het draait om Gods empathie voor ons.

Typerend voor God is daarom dat Hij te vertrouwen is. Dat is ook waar als je geconfronteerd wordt met onbegrijpelijke gebeurtenissen. Denk maar weer aan die zwaar gehandicapte baby of die peuter met kanker; denk ook aan feiten zoals het overlijden van een jonge vader of moeder. Het is niet onlogisch dat mensen door zulke zaken soms de twijfel over God bij zich voelen opkomen: 'Hoe kan Hij dit laten gebeuren? Wat is in vredesnaam de zin van dit alles?'

In dat geval moeten we onszelf tot de orde roepen: Christus maakt toch zichtbaar dat God liefde is, vol barmhartigheid? Dan weet Hij wat Hij doet. Hij is niet bezig ons te pesten maar snoeit ons met de bedoeling dat we meer vrucht opleveren. En dwars door alles heen brengt Hij ons op onze bestemming.

Dat God te vertrouwen is, is ook waar als Gods geboden pijnlijk uitpakken: je bent ongewenst zwanger en je weet dat abortus geen optie is. Of je bent als getrouwd man verliefd op een ander maar je weet dat overspel gewoon niet mag. Het is nog al wat: te weten dat er geen uitweg is. In dat geval is het niet onlogisch dat je je kwaad maakt op God: 'Waarom berooft Hij mij met zijn geboden van een oplossing, waardoor ik weer kleur kan krijgen in m'n leven?'

Ook dan is het nodig dat we onszelf tot de orde roepen. Gelet op de goddelijke menslievendheid kan het bij voorbaat vaststaan dat zelfverloochening goed is. Achteraf merken we dit soms ook. Dat meisje is bij nader inzien misschien toch heel blij met haar baby en kan zich misschien toch ontplooien. En die man hervindt mogelijk weer kleur in z'n huwelijk. Maar mogelijk is ook dat je blijvend moet afzien. Maar eens zul je dan door God verrast worden, als God je toevoegt: 'Welkom thuis.'

Hoe doen we recht aan God? Door af te zien van onszelf als maatstaf. Dat is niet makkelijk. We willen graag alles onder controle houden en zelf onze keuzes maken. Toch moeten we wat God zegt aanhouden als maatstaf. Overheersend is dat Hij hart heeft voor ons, wat meteen garandeert dat Hij te vertrouwen is - hoe pijnlijk bepaalde uitkomsten ook bij ons overkomen.

Dit onderstreept nog eens hoe nodig het is te bidden om de Geest van Christus. Dan kan Christus in ons gaan leven, met als gevolg dat we recht doen aan God.